

מעמד הר סיני כהתגלות נודדת ומתמשכת

הרב ד"ר יואל בן נון (שיעור מס' 75)

(מקראות יתרו עמ' 98-99)

מקריאת התורה בתיאור מעמד הר סיני (בשמות ובמיוחד בדברים ד' וה') אנו מתרשמים שמעמד זה היה אחד ויחיד לכל הדורות – "כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך, למן היום אשר ברא א-להים אדם על הארץ, ולמקצה השמים ועד קצה השמים – הנהיך כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו – השמע עם קול א-להים מדבר מתוך האש, כאשר שמעת אתה, וַיִּחִי" (דברים ד' לב-לג).

ואולם פתיחת הברכה של משה לפני מותו מצביעה על כיוון שונה – התגלות ה' לנביאים ולישראל עמו כהופעה נודדת ומתמשכת –

"ה' מסיני בא, וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן, ואָתָה מְרַבֶּבֶת קֹדֶשׁ, מימינו אֲשַׁדֶּת לְמוֹ ... תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב" (דברים ל"ג ב-ד).

אך מה פירושם של דברים אלה – האמנם המשיך ה' להתגלות משעיר ומפארן, וברמו אף מקדש ומאשדות הפסגה, ממש כהתגלות מסיני? – או שמא אין זה אלא תיאור שירי-מליצי של המשך הליכת ה' עם ישראל "בכל מסעיהם", ולא היתה התגלות ישירה כזאת אלא רק בהר סיני? – ואולי, רק למשה הופיע ה' בכל תחנות המסע של בני ישראל, כי רק למשה נמשך מתן תורה גם באהל מועד (שמות כ"ה כב; ויקרא א' א; במדבר ז' פט)?

יהושע ממשיך את דרך תיאורו של משה במלחמת הישועה מול מלכי כנען, מגבעון לעמק אילון דרך בית חורון – "הם במורד בית חורון, וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים ... רבים אשר מתו באבני הברד, מאשר הרגו בני ישראל בחרב. אז ידבר יהושע לה' ביום תַּת ה' את האמרי לפני בני ישראל, ויאמר לעיני ישראל – שמש בגבעון דום, וירח בעמק אֵילון. וַיָּדָם הַשֶּׁמֶשׁ וירח עָמַד עד יָקָם גוי איביו, הלא היא כתובה על ספר הישר, ויעמד השמש בחצי השמים ולא אָץ לבוא כיום תמים. ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמע ה' בקול איש, כי ה' נלחם לישראל".

תיאור זה נשמע ברור כמלחמה מן השמים (אבנים גדולות = אבני ברד ?), אשר שברה את חוקי הטבע, כולל תנועות השמש והירח, שהם תשתית הפיזיקה (=כוח המשיכה), וזה הרבה יותר מכל מה שעשה משה "לעיני כל ישראל". ואולם הרמב"ם חשב שכל תיאור שמפליג יותר ממשה הוא משל ומליצה, כי התורה חותמת בכך שלא קם עוד נביא בישראל כמשה, ולכן פירש את פסוקי יהושע אלה באופן מצומצם יותר, וזו לשונו (מורה נבוכים, חלק ב'-לה, בתרגומו של מיכאל שורץ) – "ואל יטעה אותך מה שנאמר בדבר עמידת אור השמש ליהושע במשך אותן שעות: 'ויאמר לעיני ישראל', שכן לא אמר 'כל ישראל', כמו שנאמר לגבי משה, וכן אליהו בהר הכרמל, במתי מעט. ... באשר לדברו 'כיום תמים' ... כאילו אמר: אותו יום היה בעיניהם בגבעון, כיום הארוך ביותר מימי הקיץ שם".

לדברי הרמב"ם האלה (בשונה מדבריו בפירושו לאבות פרק ה'-ה), הנס ליהושע היה בניצחון המלחמה המקיף והכולל, שביום אחד ארוך של אור, הספיק יהושע להכריע את צבאות הכנעני והאמורי כאילו היה זה יום ארוך שהשמש עמדה בו מלכת.

אחרי יהושע קמה דבורה הנביאה, ובפתח שירת הישועה, חזרה על דברי משה –

"ה' בצאתך משעיר, בצעדך משדה אדום, ארץ רעשה גם שמים נטפו, גם עבים נטפו מים. הרים נזלו מפני ה' – זה סיני, מפני ה' א-להי ישראל" (שופטים ה' ד-ה).

גם שם חוזרת השאלה, וביתר שאת – האם בסערת התגלות ושיטפון כביר הכה ה' את סיסרא? אכן כך משוכנעים רבים ממפרשי המקרא ומחוקריו, וכלשון דבורה עצמה בהמשך השירה – "מן שמים נלחמו, הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא. נחל קישון גרפם, נחל קדומים נחל קישון" (שם כ-כא) – בעוד רבים אחרים אוחזים בשיטת הרמב"ם (מורה נבוכים חלק ב-כט), שהתיאורים האלה במקרא הם משל ומליצה (לרבות ישעיהו י"א על מלך המשיח, וראה גם בהלכות מלכים פרק י"א וי"ב).

התיאור של דבורה הנביאה בעקבות משה, חוזר ומופיע במזמור תהילים (ס"ח ח-ט) –

"א-להים בצאתך לפני עמך, בצעדך בישימון, סלה.

ארץ רעשה אף שמים נטפו מפני א-להים – זה סיני מפני א-להים, א-להי ישראל".

גם פסוקי ההמשך ("גשם נדבות...") מתפרשים במדרשים על מעמד הר סיני, ואולם המזמור מקשר להר סיני גם הרים נוספים, ובפרט הר בשן, שאליו הגיע משה במלחמה נגד עוג (במדבר כ"א לג-לה; דברים ג') – "הר א-להים הר בשן, הר גבננים הר בשן – למה תרצדון הרים גבננים, ההר חמד א-להים לשבתו ... סיני בקדש" (ס"ח טז-יח).

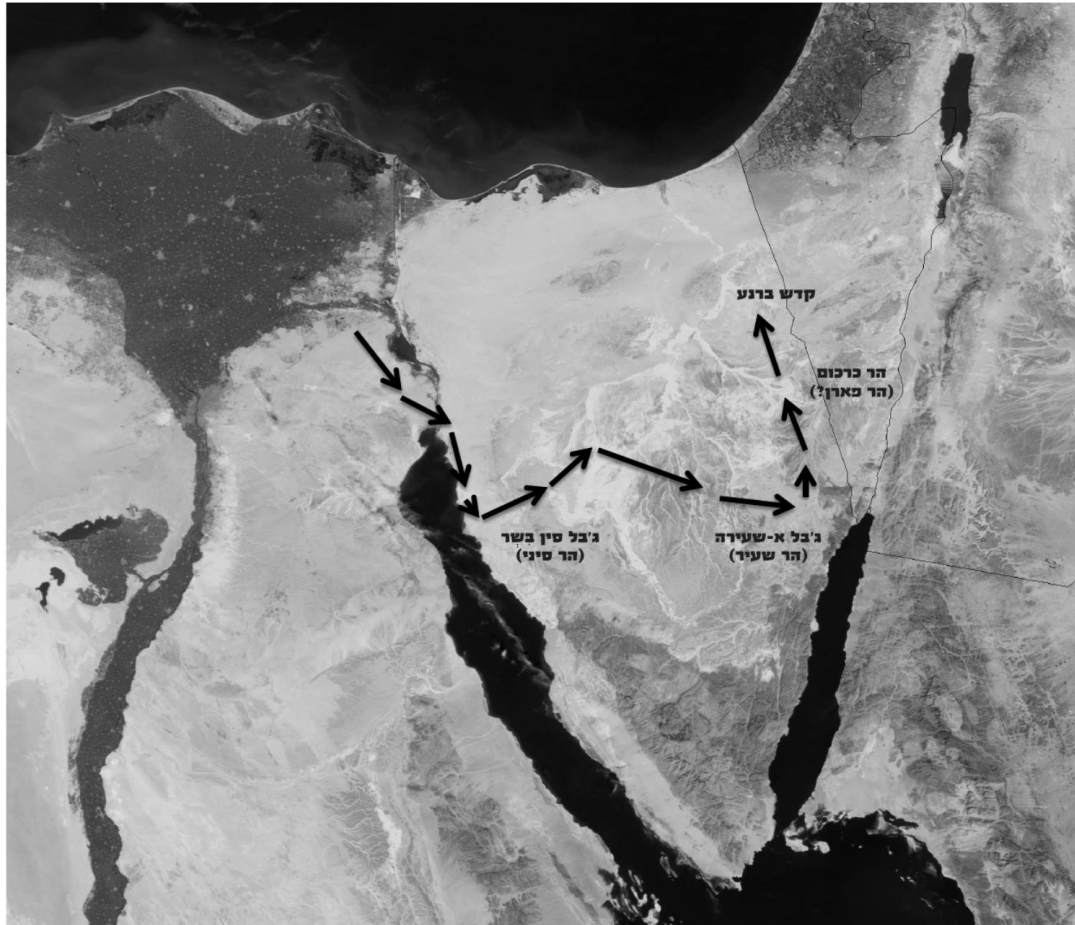
האם תיאור זה רק מרמז על הרים גבוהים וידועים אשר רצו שתינתן תורה עליהם, אך ה' לא בחר בהם (כדברי המדרש), או שמא ממשיך גם מזמור שיר לדוד בתיאורי ההתגלות בסיני, כחוזרים ומופיעים על הרים שונים, ובדורות שונים, כגילוי ישועת ה' לעמו, שהיא כעין המשך למעמד הר סיני?

גם בשירת דוד (שמואל-ב כ"ב; תהילים י"ח) וגם בתפילתו הנבואית של חבקוק (ג') הרעיון מפורש – בקשה והפצרה בה', שיושיע את עמו ואת משיחו כמו אז, ביציאת מצרים, במעמד הר סיני ההולך ונמשך, ואף בנס שנעשה ליהושע –

"בצר לי אקרא ה' ... וישמע מהיכלו קולי ... ויתגעש ותרעש הארץ ... ויט שמים וירד ... ירעם מן שמים ה' ... ברק ויזהם. ויבאו אפקי ים ... ישלח ממרום קחנני, ימשני ממים רבים. יצילני מאיבי עז ... ויהי ה' משען לי ... (שמואל-ב כ"ב ז-כ).

"תפלה לחבקוק הנביא ... ה' שמעתי שמעך יראתי ... ברגז רחם תזכור – א-לוה מתימן יבוא, וקדוש מהר פארן, סלה, פסה שמים הודו, ותהלתו מלאה הארץ. ונגה פאור תהיה ... ושם חביון עזה. לפניו ילך דבר (=קול רעם), ויצא רשף לרגליו. עמד וימדד ארץ, ראה ויפטר גוים, ויתפצצו הררי עד, שחו גבעת עולם, הליכות עולם לו. תחת און ראיתי אהלי כושן, ירגזון יריעות ארץ מדן. הבנהרים חרה ה', אם בנהרים אפד, מרפבתיד ישועה ... נהרות תבקע ארץ. ראוף יחילו הרים, זרם מים עבר ... שמש ירח עמד זבלה (=בהיכלה) ... בזעם תצעד ארץ, באף תדוש גוים. יצאת לישע עמך, לישע את משיחך ..." (חבקוק ג' א-ג).

בכל אופן שיתפרשו פסוקים אלה, ברור כי לא רק התוכן של מעמד הר סיני – עשרת הדיברות, ברית התורה – ממשיכים עם ישראל לעולם – גם התיאורים של מעמד הר סיני מופיעים בגילוי ישועת ה' לעמו, לעדי עד.

דרך המסע על תמונת לוויין - מותאמת לפסוק בתחילת ספר דברים -
"אחד עשר יום מחורב - דרך הר שעיר - עד קדש ברנע".